

УДК 371.2

Добрєва О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ „ДОШКІЛЬНА ОСВІТА” У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Постановка проблеми. Система вищої освіти розвивається завдяки впливу багатьох чинників – історичних, політичних, соціально-економічних, міжнародних та ін. Її функціонування на всіх рівнях регламентується законодавством України, нормативно-правовими актами в сфері освіти, соціального розвитку молоді тощо. Освіта скеровує розвиток інтелектуального потенціалу держави, забезпечує права кожного громадянина на здобуття якісної освіти в контексті європейської інтеграції. Сучасна особистісно-орієнтована модель освіти пред’являє вихователю дітей дошкільного віку високі вимоги до його особистісного, професійного розвитку, комунікативних умінь і навичок. Актуальність теми нашого дослідження зумовлюється загостренням протиріч між об’єктивною потребою підготовки майбутніх вихователів до управління пізнавальною діяльністю дітей і невизначеністю позицій сучасної освітньої системи підготовки бакалаврів в умовах інноваційної системи професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Взагалі, проблемам підготовки фахівців у вищих педагогічних закладах освіти присвятили наукові роботи: А. Алексюк, О. Абдуліна, В. Андрущенко, Л. Артемова, В. Беспалько, І. Богданова, В. Бондар, С. Власенко, Л. Вовк, О. Глузман, Н. Гузій, І. Зязюн, Е. Карпова, Н. Лисенко, О. Мороз, Н. Ничкало, Г. Підкурманна, М. Ярмаченко та ін. Ці дослідження, розкриваючи зміст, методи, форми, нові технології навчання студентів, формування фахових умінь та окремих рис характеру майбутніх педагогів, забезпечили можливість на сучасному етапі розвитку освіти розглянути зміст і технологію формування професійної компетентності фахівця в умовах ступеневої освіти.

Спеціалізовані дослідження у галузі дошкільної освіти, що розкривають окремі сторони професійної підготовки майбутніх вихователів, висвітлюють роботи Н. Денисенко (керівництво роботою з фізичного виховання дошкільників); Н. Лисенко, З. Плохій, Е. Карпової (формування знань у студентів напряму підготовки „Дошкільна освіта”); Г.Беленької, Г.Підкурманної (формування у майбутніх вихователів професійних умінь розвитку художньої творчості дітей та формування професійної компетентності фахівця) та ін.

Також І.Адамак, обґрунтовуючи проблеми дошкільної освіти, відмічає, що зараз існує нагальна потреба опрацювання і поширення результатів

чималого досвіду зарубіжної педагогіки, „...об’єктивної їх оцінки та вивчення можливостей творчого використання в сучасних умовах для розвитку теорії і практики підготовки дитини до школи” [1, с. 3].

У даній статті ми розглядаємо професійну підготовку бакалавра (особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту).

Формулювання цілей статті є розкриття особливостей освітньо-професійної підготовки бакалаврів спеціальності „Дошкільна освіта” у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нові реалії, орієнтація українського суспільства на демократичні принципи, реорганізація системи дошкільної освіти зумовлюють необхідність змін і в системі підготовки фахівців дошкільної освіти. Державна національна програма „Освіта. Україна ХХІ століття” передбачає перехід до гнучкої динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, формування мережі вищих навчальних закладів, здатної за освітніми та кваліфікаційними рівнями, типами, формами і термінами навчання, джерелами фінансування задовольняти інтереси особи, потреби кожного регіону і держави у педагогічних кадрах. Структура підготовки фахівців з дошкільної освіти багаторівнева. Один з рівнів – бакалавр. Після чотирьох років підготовки випускник – бакалавр „Дошкільної освіти” – отримує спеціальність вихователя дошкільного виховного закладу.

Вимоги до фахової компетентності педагога кожного рівня підготовки розкриваються через його практичну діяльність, сферу професійних повноважень. В той же час питання підготовки бакалаврів у галузі дошкільної освіти лише окреслено у загальних рисах в окремих статтях (Л.Артемової, Г.Беленької, О.Богініч, Г.Сухоруковою та ін.), та, на нашу думку, ще не зовсім охоплено у цілісну систему реалізації концептуальних підходів в умовах багаторівневої системи освіти.

Сучасний педагог у дошкільних закладах освіти, якого очікує суспільство, має бути свідомим і самостійним у своїй діяльності, знати, до чого треба прагнути, що є в реалії дитячого життя, що йому треба робити для досягнення злагоди у дитячих серцях, як оцінювати наслідки своєї діяльності та нести за них відповідальність. „Головна магічна дія педагогіки добротворення – це культивування віри дитини у саму себе” – відмічає М.П. Лещенко [3, с. 12].

За багаторівневою системою підготовки фахівці одного профілю готуються до виконання різних посадових обов’язків на основі здобутих знань та сформованих професійних умінь. Інші ступені вищої освіти логічно продовжують один одного, але при цьому вимагають чіткого окреслення сфери діяльності відповідно до рівня компетентності фахівця.

Педагогічна діяльність є динамічною системою, складовими якої є взаємопов’язані компоненти:

- гностичний (об'єднує здатність до аналізу, узагальнення, уміння формулювати завдання щодо виховання і навчання, виробляти стратегію їх вирішення, оцінювати проекти рішень і способи їх реалізації);

- проектувальний (передбачає формулювання системи цілей і завдань, планування власної діяльності і діяльності дітей);

- конструктивний (пов'язаний з відбором та організацією навчального матеріалу);

- організаторський (здатність здійснювати педагогічний процес, створювати розвивальне середовище для дитини);

- комунікативний (уміння встановлювати і розвивати педагогічно доцільні взаємини з дітьми і їхніми батьками, колегами по роботі).

Отже, для успішного здійснення педагогічної діяльності майбутній вихователь повинен оволодіти знаннями з дошкільної педагогіки, дитячої психології, індивідуальних психологічних характеристик, вікової фізіології, дошкільної педіатрії та гігієни, правил охорони життя і зміцнення здоров'я дітей. Одночасно йому необхідно опанувати відомості, які на загальнотеоретичному рівні розкривають мету, завдання, принципи, зміст виховання і навчання дітей, а також оптимальні умови, форми, методи і засоби здійснення навчально-виховного процесу, організації ігор, інтелектуальної та фізичної праці, художньої творчості, облаштування простору життєдіяльності. Ці знання необхідні педагогу не як теоретичний багаж, а як основа необхідних у його діяльності практичних умінь.

Професійна підготовка майбутніх вихователів у вищому навчальному закладі передбачає вимогливість до якості виконання самостійної роботи та підготовки до семінарських занять; сприяння розвитку почуттєвої сфери, підвищенні інтересу саме до процесу навчання, а не до отримання диплому, що і зумовлює особливості регулювання навчально-виховним процесом. Так, слід залучати студентів до визначення завдань навчальної діяльності, результатів отриманих знань та вмінь; використовувати різноманітні форми, засоби та методи навчання, різноманітні диференційовані та індивідуальні завдання для розвитку наукового мислення, залучати студентів до само- і взаємооцінювання; забезпечувати ефективний контроль та відповідну діагностичну роботу.

Дане положення ґрунтується на авторитетній думці Г.В. Беленької, яка вважає, що педагогічна компетентність фахівця є гармонійним поєднанням знань та умінь загальної та фахової підготовки майбутнього вихователя з розвитком його професійних якостей та світоглядних позицій. Автор визнає, що педагогічна компетентність формується за певним алгоритмом, зокрема: „...На першому етапі відбувається усвідомлення вибору професії, засвоєння педагогічних аксіом і набуття первинних професійних умінь; на другому – опанування широкого кола педагогічних знань, формування світоглядних

позицій, оволодіння основними професійними вміннями та кроками до педагогічної майстерності; на третьому етапі відбувається розвиток аналітико-синтетичних умінь, вибір методологічних орієнтирів діяльності, вдосконалення професійних умінь і набуття та реалізація педагогічної майстерності; на четвертому – розвиток педагогічної творчості на основі самовдосконалення особистості, що здійснюється на базі набутих знань, а фахові вміння переходять на усвідомлений професійний рівень” [2, с. 7].

Зміст освіти майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах визначається освітньо-професійними програмами, що використовуються при розробці та коригуванні навчально-методичних комплексів напряму підготовки 0101 „Дошкільна освіта”, відповідних ним робочих програм, змісту лекційних та семінарських занять, розробці проблемних завдань для самостійної роботи, засобів діагностики рівня успішності студентів, визначенні змісту педагогічної практики у дошкільних навчальних закладах, навчально-методичної та інспекторської практики у відділах освіти.

Зміст навчання бакалаврів спеціальності „Дошкільна освіта” поділяється на: нормативну та вибіркочу частину. Зокрема, нормативна частина передбачає оволодіння знаннями та вміннями дисциплін фундаментальної, гуманітарної та професійно-орієнтованої та практичної підготовки, що обов’язкові для засвоєння студентами бакалаврами. Вибіркова частина змісту навчання даної спеціальності рекомендує для засвоєння дисципліни спецкурсів та предметів, що призначені для задоволення існуючих потреб у фахівцях певної спеціалізації та урахування потреб студента.

Підготовка бакалавра спеціальності „Дошкільна освіта” у Мелітопольського державного педагогічного університеті імені Богдана Хмельницького забезпечується навчально-методичною документацією з лекційних, семінарських та лабораторних занять, доступом студентів до фондів як університетської бібліотеки, так і методичного кабінету випускаючої кафедри (кафедра соціальної педагогіки та дошкільної освіти), баз даних комп’ютерних класів, доступом до INTERNET, наявністю мережі дошкільних навчальних закладів міста та області для проведення практики. Вважаємо, що вищий навчальний заклад, який здійснює підготовку бакалаврів спеціальності „Дошкільна освіта”, обов’язково повинен мати матеріально-технічну базу та спеціалізовану лабораторію, що забезпечить більш ґрунтовну професійну підготовку та проведення науково-дослідної роботи.

Так, аналіз фактичних показників діяльності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького в процесі професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр” зі спеціальності 6.010101 „Дошкільна освіта” засвідчив, що:

- частка науково-педагогічних працівників з науковим ступенями та вченими званнями, які забезпечують викладання лекційних годин соціально-гуманітарного циклу дисциплін навчального плану спеціальності – 100 % ;

- частка науково-педагогічних працівників з науковим ступенями та вченими званнями, які забезпечують викладання лекційних годин фундаментального циклу дисциплін навчального плану спеціальності – 93 % від кількості годин. З них докторів наук або професорів – 18%;

- частка науково-педагогічних працівників з науковим ступенями та вченими званнями, які забезпечують викладання лекційних годин фахових дисциплін навчального плану спеціальності – 76%. З них докторів наук або професорів – 12%.

Орієнтуючись на здобуття професійної освіти на рівні бакалавра спеціальності „Дошкільна освіта” студент також має змогу набути під час навчання у вищому навчальному закладі додаткову спеціалізацію: організатор фізичного виховання, організатор образотворчої діяльності, вихователь з правом навчання дітей іноземної мови, організатор художньої праці, організатор роботи дітей з комп’ютером. Отже, ми маємо перспективи у подальшому удосконаленні навчально-методичної та наукової роботи.

Перший етап ступеневої підготовки майбутнього вихователя повинен повністю забезпечити неперервність до якісної освіти інших рівнів „спеціаліст”, „магістр”. Зважаючи на те, що такий рівень, як „спеціаліст” в умовах кредитно-модульної системи освіти виключений, необхідність підвищення значущості проведення науково-дослідної роботи на етапі бакалавра повинен підвищуватися, що забезпечить у майбутньому практичну реалізацію вимоги суспільства визнання кваліфікації бакалавра на ринку освітньої діяльності у дошкільних навчальних закладах. Ця проблема обговорювалась як на державному рівні, так і підіймалась на регіональному педагогічному форумі „Актуальні проблеми підготовки кадрів до творчої професійної діяльності” (м. Мелітополь, дошкільний навчальний заклад № 2, 27 жовтня 2009 р.). Зокрема, учасниками форуму визнавалося, що на сучасному етапі дуже важливим є спрямування зусиль науковців та практиків освіти на впровадження компетентнісної парадигми щодо забезпечення високої якості професійної діяльності.

Так, наголошено на особливостях підготовки майбутніх вихователів, творчому портреті сучасного фахівця, методичному супроводі професійного зростання педагога у дошкільному закладі для якісного забезпечення впровадження інноваційних програм, управління пізнавальною діяльністю тощо. За умови чотирирічного терміну навчання бакалавра зробити це нелегко, але сьогодні маємо на законодавчому рівні систему стандартів з кожного освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки фахівця „Дошкільна освіта”, єдині державні вимоги до компетентності майбутнього вихователя та

його кваліфікаційної характеристики, чітко означену систему діагностики якості знань.

Висновки. Сучасні реалії орієнтують на спеціальну підготовку вихователя як гуманістично зорієнтованої особистості, здатної оперативно реагувати на динаміку соціально-економічних процесів, умов власної професійної діяльності, розробляти і впроваджувати нові технології у процес навчання і виховання. Таким чином, завдяки стратегічним напрямам, що окреслені на державному рівні, маємо підвищувати якість професійної підготовки майбутніх вихователів та забезпечити їхню можливість щодо управління пізнавальною діяльністю дітей дошкільного віку у майбутньому.

Перспективами дослідження є розробка та впровадження у професійну підготовку вихователів спецкурс „Технології управління пізнавальною діяльністю дітей старшого дошкільного віку”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адабек Ірена. Теорія та практика підготовки дітей до школи в умовах розвитку польського дошкілля (друга половина ХІХ віку-1918 р.) // Автореф. дис. ... д-ра пед. н. (13.00.01) / Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова, Київ. – 2001. – 42 с.
2. Біленька Г. Дещо про педагогічну компетентність// Дошкільне виховання. – 2001. – №12. – С. 24.
3. Лещенко М.П. Педагогічна майстерність учителя в альтернативних формах навчання: дорога до дитячих сердець // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І.Франка. – 2005. – № 24. – С.12-17.

АНОТАЦІЯ

Добрева О. В. Особливості професійної підготовки бакалаврів спеціальності „Дошкільна освіта” у вищому навчальному закладі. У статті розкрито особливості професійної підготовки бакалаврів спеціальності „Дошкільна освіта” у вищому навчальному закладі. Автор наголошує на необхідності підвищення якості професійної підготовки майбутніх вихователів та впровадженні спецкурсу, в якому повинні бути представлені технології управління пізнавальною діяльністю дітей дошкільного віку.

Ключові слова. Освітньо-професійної підготовка, бакалавр, зміст навчання бакалаврів спеціальності „Дошкільна освіта”.

АННОТАЦИЯ

Добрева Е.В. Особенности профессиональной подготовки бакалавров специальности «Дошкольное образование» в высшем учебном заведении. В статье раскрываются особенности профессиональной подготовки бакалавров специальности «Дошкольное образование» в высшем учебном заведении. Автор акцентирует внимание на необходимости повышения качества профессиональной подготовки будущих воспитателей и внедрении

спецкурса, в котором должны быть представлены технологии управления познавательной деятельностью детей дошкольного возраста.

Ключевые слова. Образовательно-профессиональная подготовка, бакалавр, содержание обучения бакалавров специальности «Дошкольное образование».

SUMMARY

Dobrevva E.V. Features of training bachelors degree in “Preschool Education” at the university The article disclosed especially the training of bachelors specialty “Pre-school education” in higher education. The author focuses on the need to improve the quality of training of future teachers and the introduction of special course, which should be submitted to management technology learning preschool children.

Key words. Educational and vocational training, bachelor’s degree, learning content of bachelors degree in early childhood education.